

3 нашого життя.

Оригінальне про домо sua.—Назад замість зборни.—Широко розповсюджені погляд.—Усі нездоволені.—Голов долоді сердині.—„Обов'язальська“ свята правда.—Що робити, щоб усім догати?—Нечуванна система а „обов'язальська“ неправда.—Сиробі за гального порозуміння—Становище „єдиної“ газети.—Закутій проєкт і редакція „Діла“.—Громадянство і преса.

Кілька тижнів тому львівське „Діло“ на першому місці надрукувало статтю, дописав її Київ, під невідомим іменем і трохи навіть аж дивним заголовком „Pro domo sua“. Невідомий він що до самої шапковної газети та анонімного автора, бо стаття дописує про речі, до Київського „дому“ власне не належить. Невідомий і по суті справи, бо взагалі не знайдемо там жодної „оборони“, а тільки напад, і до того ж досить ушпильнений напад на „Раду“. Автор і сам з тим не криється, і шире йде навпротице, а не м'явцями. Заговоривши про органи „нашої київської української преси“, а,—зараз же виходить він на справжню стезку,—маю на оці передовсім найрозумніший з них. Так, а маю на увазі „Раду“. („Діло“, ч. 268). „Раді“ вже й не звертає автор до самого м'явця, м'явця II не тільки на оці, але й—скажу так—на зуби, висуваючи цілу низку досить тяжких, на думку автора, обвинувачень. Мені здається, що на цих обвинуваченнях такій варто спихатися—не за дилемками, а через те, що автор і сам думає, ніби він дає „всією широко розповсюджене у нас в Київі поглядом“, і я певне дехто на його думку приставо. І в такій думці справді єсть до певної міри своя рача.

Який же це „широко розповсюджене“ погляд на „українську пресу“ в Київі,—тобто, власне кажучи, насамперед на „Раду“?

Загорівши в „Раді“, як пи-

ше наш невідомий „оборонець“, стоїть „старожитний напрям“, який характеризується тим, що „він нікого і нічого в світі не репрезентує, а лиш голосить (!) особисто сенсаментальну кільку заманених (?) добродіїв“. Для лівак в політичному погляді жодної „Раді“ знавато права, для правих же знавато ліва; для мужиків вона „за розумна“, для інтелігентів „за-мало інтелігентна“; усі в неї незадоволені, „крім людей, що нашу київську пресу пишуть“; провадить вона „свою застарілу лінію, висловану на Добролюбові, Скабичевських і інших, головно літературних критиків російських, а штаб-дукитку котрах у нас в Київі розв'язується все“... Це та ще „являє дика, ніде в світі нечуванна система“ в стосунках нашої газета до українських консервативних елементів, „система урочистого викликання (?) Іх від участі в національній житті“—все це одштовхнуло вже од „Раді“ всі класи українського громадянства, і кожен II же читають, то тільки з патріотизмом, не більш. Звідси наука: щоб не відштовхувати від українства українців-консервативів і навіть автономістів, „повинен би орган, який єдиною репрезентує поденну українську пресу, бути і обережнішим, і данше-спокійнішим, і свідомішим своєї відповідальності перед нацією, як одним цілим, і перед її будущиццю“.

Таку гостру характеристику зробив нашій газеті від київського „оборонця“ перед львівським громадянством. І я цілком пристаю на думку, що це не особистий погляд: ода особа не могла б повертати на одну купу стільки усьогоного збірного захмаття, а з другого боку в переказаних обвинуваченнях так виразно вчувається голос тієї „ауден mediocritas“, що все в світі береться, лагодить, усі гострі риси, а тим наче різки стирати, усі і все до купи єднати й до доброї згоди доводити. Так, голов, що забривів знавадка в „Ділі“ справ-

ді можна вважати за збірний голос з „обов'язальських“ кругів. Так само а в йому, безсумно, і овоз, теж являється „обов'язальська“, правда, ієсть, звісно, і своя, „обов'язальська“, неправда. Я навіть піду далі за невідомого добродіяча нашого й одверто та по широті до числа незадоволених пресою придам себе і всіх „людців, що нашу київську пресу пишуть“. Даремо автор думає, що наша напр. участь у газеті застує нам очі так, що ми вже не бачимо II хоб та вал. Навелим, нам може ще видішні воля, ніж кому вищею владелька, і на цьому пункті „воісім не маю ні охоти, ні потреби сперечатися з автором гострої характеристики і з усіма тими, за кого він говорить. Так, свята правда мовлять „обов'язальські“ устали доштовхує а „Діла“, і кожен б тільки про це річ була, то лишинсь б нам поспитати говору попелом і, б'ючи в груди, вихрять: „nostra culpa, nostra maxima culpa“.

І, не вважаючи на все це, все ж можемо, як на мене, це почевати хрости з тим прилюдним каяттям. Не тільки через те дочекати, що відоме французьке прислів'я радить авторам боютиє тільки одностаясі ахили, бо тоді вже пропадає справа з їхньою правдою, тим часом як одностайні парівання можуть падати й на річ не с-так те вже лиху безладно. Не це тільки оціняє мене од каєття, а ще більше те, що загальне незадоволення, про яке говорить автор, муоїть виникати з самого становлища нашої газети, що воно—стало навіть широко розповсюджене—показує тільки, з якими діїсье „обов'язальськими“ поглядами підходять і автор, і іже з ним до такої величезної справи, як наша преса. Я не вгадуватиму тут навіть про званди Добролюбовим та Скабичевським, бо наш критик на цьому пункті говорить очевидячу нісенітницю і напр. забутого і серед росіян Скабичевського агазда мабути тільки через те, що йому не-

відомі більш популярні найменша з російської преси. І торнуся тільки того вимагання, щоб „Раді“ всім догожала, усіх задовольняла, еднала козо себе і лівак, і правих, аждо да тих уморюєвак чи то консервативних автономістів, яких вона любіа то, як по вірті критиків, одштовхнула навіть не від себе, а „від свідомого українства“!

Ледві чи можна згодитися, щоб та „дика, ніде в світі не чуванна“ система була справді вже така дика та дечуванна. Навпаки. Як кожна освічена, інтелігентна, людська повинна мати певний погляд на державні справи теорії і практики, повинна мати те, що зветься світоглядом—так само повинен свій світогляд мати і кожний путяцід, інтелігентний орган друкованого слова. Бєть „парламенти м'явцій“ в загальному світі, єсть і Монархія, що всім догожати,—але певне й гострий критик наш знає, як до них ставляться звичайно чесні люди, і ставляться зовсім справедливо. Такам чином, ніби „нечуванна система“ наша наопрямки повертається просто в елементарне виматання від кожного чистого, путяцідного органу преси. Але наш критик іде даліше—він каже, що ми якимось „урочистим викликанням“ (?) консервативних елементів одштовхуємо Іх і од свідомого українства; він наче думає, що ми маємо одну одучиці когось там „від участі в національній житті“. Це, певна річ, „обов'язальська“ неправда: ні такої свідли, щоб одоувати когось там од участі в національних справах ми не маємо; ні, з другого боку, консервативні елементи, як що вони справді єсть, нас не посухуєються і не одстануть од українства едиго через нашу „викликання“. Ми виступали, напр., проти автономістича—що ж, зібра це пошколило автономістам-українцям свої думки визнати й ширити? Ані трохи. Значить... значить, знавато дико навіть в „обов'язальського“ погляді

спладати на „Раду“ відповідальність за те, що консервативам серед українців бранять такою нужденною кількою,—тим більше, що пропаганда консерватизму, як напрям нам ворожею з громадсько-політичного погляду, зовсім не входить у наші завдання. Кому він милій та любий, той який собі коло його й закохується, а по-матити цьому ми, звичайно, не можемо.

Але коли б навіть скотили ми всіх і все обєднати, то чи ж можливо це зробити і чи така політика обєднання справді до чогось путяцького доведла б, не кажучи вже про загальне задоволення? Дивно якимсь про це навіть говорити. Спробуйте лишень обєднати, напр., д. Лободовського з кожен хочє в українці хоча б на ґрунті чисто практичних справ—то навпаке, опроче сирому, нічого не набересть. Чоловік правдою і свідомо виступає а пірлохенню під Шевченка коємом, чоловік підбиває темних родичів Кобзаря, щоб вони відмагалися собі землі за гроби зібрані на пам'ятник, а нам радять з ним „обєднатися!..“ Ні, велими дякую, нехай який хто це спробує... Але уявлю собі, що „Раді“ скористувалася в поряді невідомого порядника й здобула собі ласку у д. Лободовського. Чи задоволені будуть з цього ті ліви, що й тепер, як каже допущувач, уважають газету за знавато праву? Певна річ, ні. Значить... значить, що власне радить наш критик і що взагалі треба робити, коли б ми скотили тієї його шорди послухатися?

Питання власне зайве, бо відповіді на його не може бути ніякої. Во хоча й „не для критики самої для себе“ пиоаз автор свої докори та обвинувачення, але на ділі як-раз тільки й виходить отака ілюзія критика, „обов'язальська“ балаканина без огляду на становище нашої преси, особливо тієї нещасної „єдиної“ „донд-ної“ газети, на яку кожде теорє вважає за неохотне право своє вшати

воїх собак, яких тільки вбили десь на шляху.

Коли вже зайшла довша пора нашої газети, то треба сказати, що найбільше власне лихо її як раз у тому й лежить, що вона—одина. Це слово „одина“ часто проказуєть і другі, і вороги, чи то з вимаганнями та докорами, чи з глузуваннями, але звичайно забувають, що оте становище „единої“ газети може найлучше її привести до того, що вона не задовольняє, те й не може задовольнити багатьох і з-поміж українців. Наме громадствю, як і кожен вище, поділяю звичайно на багато категорій, що відносяться і громадськими поглядами, і літературними смаками та уподобаннями, і навіть вимоганнями до самої преси. Це річ неминуха і за нормальних обставин, коли є з чого вибирати, коли виходить не одна, а кілька газет, кожен читач вибірає собі з них до смаку, до душі. Читач „Річч“, скажемо не читає „Нового Времени“ і навпаки; скоро читач не задовольнений з своєї газети, він міняє її на іншу та й до всієї справи. Але уявіть собі, що одна газета обслуговує всі круги читачів, уявіть, що читаць „Нового Времени“ вимушено читати постійно „Річч“. Не важко гадати, що з цього може вийти, бо такі власне обставини й склалася для української преси. У нас виходить одна подібна газета на всю російську Україну—і нехай-но спробує вона, ота „единая“, задовольнити всіх тих, хто її мусить читати, всіх читачів з неоднаковими, часто цілком супротивними, поглядами та вимаганнями! Українській читач, коли він має потребу читати українську подібну газету, мусить читати „Раду“—з обуренням, а прольнянами, воругоцями, як що йому це подобається й наміря, але мусить, бо нішої нема для його вільні. Задовольнить-но він, будьте мудрі, такого читача.. Року 1905-го прийшов був до мене такий собі д. Яків Демченко—той самий, що описав

видав чорнотесану брошуру про „Українофіліство“—і дав гроші на українську газету, але з умовою—щоб вона була така, як „Новое Время“. Уявіть-же, що повинен б в почувати цей щирий прихильник „Нового Времени“, коли йому дозволено читати „Громадську Думку“! Випадком мені потім трапився до рук лист його „українського консерватора“, а в цьому листі епітафія на адресу „Громадської Думки“: „сказав Богу, що уличено его жидовское габздо“. А вийдомий дописувач радить нам і такого Демченка задовольняти, а редакция „Діла“ такий поради ще й допомагає та пригакує..

Я не дивуюся з асонічного порадника нашого, що одбив у своїй статті ту „обовязательщину“, яка звичайно кружляє по вежах закутків і виявляється в досить часом дивовижних проєктах: хто його знає, що це за пан. Але я щиро дивуюся з редакції „Діла“, яка без протесту, без уваги могла пустити в світ один а таких дивовижних закутків проєктів. Дивуюсь, бо навсёне знаю, що відповів їй редакция „Діла“, як би їй хтось порадив перейти на себе ролю „Русская“ і задовольнити, скажемо, „християнських суспільників“. Та я думаю, що нікому і в голову не прийде таку ісеїтацію радити. А от „Радя“ повинна, мусить усіх задовольняти, усім малю бути, усіх однади. Намагання газети служити одному ботови вважається за „особоту святителстельщину кількох заплісаних добродій“, а обовязок кожного членого органа преси додержувати певної „лінії поведєнія“—за „дику, ніде в світі не чувану систему“.. Не же, справді, і для редакції „Діла“ не система „дика“ і „ніде в світі не чувана“? І не же і їй треба гадувати, що така сама система й повинна служити за підвалну чєсної преси, тем часом як брак цієї системи посилює тільки ту „жовту“ пресу, яку вважають треба за сущу сарку божу в

літературній республіці“?

Коже громадянство має таку пресу, якої воно варте, на яку спроможеться. І хвиби всієї української преси, а з-вєрєма і нашої газети—то тільки дуна тих загальних хиб, на які сплєбу „наше українське громадянство. Помилки поодинокі громадянів та правобавників можуть тільки їх хибирєлювати, можуть робити їх виразившими, але створити їх, як і саботити їх—зони не спроможні, бо, янов кажу, прєса наша „плєтєть оть плєтєть“ вашого ж таки, не чуємо, громадянств і не може не одбавати на собі його кєсности та видїня. Правда, анонимний критик починає своєю дописє звєдємо про „характер гігантського руху“, який ніяк до прибрало українствю, про наш „матячий еріт“, а яким ніби то тільки сама прєса наша не запіняється. Але не знаю, чи треба навіть серйозно говорити про таку, теж „обовязательську“, мапія grandiosa, „Київ не бачив ще такою похорошу“, як похорон Шисєвєка—до правда, але чи по думав наш порадник, скільки в тих 50 тисяч, що йшли за труном українського Воєна, справді бере якусь участь в українських справах хоча б просто тільки як читачі української преси? Одне це питання всаки розвєлює про „матячий еріт“ зєвєтити ні на що, до порожиної франи, бо матячий еріт українствє повинен би одбитєсь насамперед на українській пресі і вивести її з того бездорїжжє, на яке поставило її хрєвєцє безжєдє та безрїшнє. А цього не видко щось, як не видко, щоб справді дописувачеві „Діла“ була „своєю“ та справа, якої він так в наєкоку, „до обовязательскому“, торкується.

Сергій Єфремов.